

Проект фінансується
Європейським Союзом

“РОЗВИТОК ІНТЕГРОВаних СОЦІАЛЬНИХ СЛУЖБ ДЛЯ ВРАЗЛИВИХ СІМЕЙ І ДІТЕЙ”

Проект виконується
Консорціумом «Кожній дитині»

Олександр Винников,
Експерт з юридичних питань Проекту ЄС
«Розвиток інтегрованих соціальних служб
для вразливих сімей і дітей»

ОГЛЯД ЗМІН У ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ ЩОДО ЗАХИСТУ ПРАВ ДИТИНИ В 2006 РОЦІ

З початку 2006 року, попри пов'язаний з парламентськими виборами кількомісячний період політичної невизначеності, відбулося кілька важливих змін в законодавстві України, що стосуються захисту прав дитини. На нашу думку, варто окремо зазначити такі зміни.

1. Приєднання України до міжнародних конвенцій щодо захисту прав дитини

Важливими змінами у законодавстві стало прийняття законів про ратифікацію вказаних далі міжнародних конвенцій щодо захисту прав дитини:

- 1) Міжнародна конвенція про стягнення аліментів за кордоном (закон України № 15 від 20.07.2006 р.)
- 2) Конвенція про юрисдикцію, право, що застосовується, визнання, виконання та співробітництво щодо батьківської відповідальності та заходів захисту дітей від 19.10.1996 р. (закон № 136 від 14.09.2006 р.)
- 3) Конвенція про визнання і виконання рішень стосовно зобов'язань про утримання (закон № 135 від 14.09.2006 р.), які регулюють питання захисту майнових прав дітей, а також сплати та одержання аліментів
- 4) Конвенція про контакт з дітьми від 15.05.2003 р. (закон № 166 від 20.09.2006 р.)
- 5) Європейська конвенція про громадянство від 06.11.1997 р. (закон № 163 від 20.09.2006 р.)
- 6) Європейська Конвенція про здійснення прав дітей (закон № 69 від 03.08.2006 р.)

Додатковим ефектом цих ратифікацій стало те, що гарантії прав дитини, передбачені цими та іншими конвенціями, які було ратифіковано Україною, прямо визнано у Сімейному кодексі частиною національного законодавства.

Найголовнішою подією 2006 року у міжнародно-правовому аспекті, втім, стало приєднання України до Європейської соціальної хартії (переглянутої) від 03.05.1996 р. (Закон України № 137 від 14.09.2006 р.). Хоча не всі статті Хартії, яка набирає чинності з 1 лютого 2007 року, Україна наразі визнала обов'язковими, у контексті подальшої ратифікації інших європейських конвенцій це є ключовою подією і для змін у законодавстві щодо захисту прав дитини.

Крім того, важливою новиною є передбачений новим положенням про Міністерство юстиції обов'язок цього міністерства вести експертизу будь-яких нормативних актів України щодо їх відповідності законодавству Європейського Союзу в сферах, які регулюються правом ЄС, а також іншим міжнародним договорам. Це особливо стосується таких законопроектів, як поданий Кабміном у грудні 2006 року проект „Національного плану дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини” на період до 2016 року”.

2. Розвиток сімейних форм влаштування

Зміни в законодавстві в 2006 році є кроком до розвитку сімейних форм влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

З березня 2006 р. набрали чинності зміни до Сімейного кодексу України. Зокрема, в статтях 256-1 – 256-4 врегульовано правовий статус прийомних батьків, прийомних сімей, та прийомних дітей, а також порядок створення прийомних сімей; а статті 256-5 – 256-8 Сімейного кодексу регулюють статус дитячих будинків сімейного типу (ДБСТ). У грудні 2006 року також внесено поправки до Сімейного кодексу та Цивільного кодексу стосовно статусу опікунів та піклувальників дитини і вперше передбачено можливість сплати таким особам грошової винагороди, хоча її порядок ще має затвердити Кабінет Міністрів.

Схвалено Концепцію Державної програми реформування системи закладів для дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування (Розпорядження КМУ № 263-р від 11.05.2006 р.), а також Концепцію Державної програми підтримки сім'ї у 2006-2010 роках (Розпорядження КМУ № 259-р від 11.05.2006 р.).

Затверджено Державну програму подолання дитячої безпритульності і бездоглядності на 2006-2010 роки (Постанова КМУ № 623 від 11.05.2006 р.).

Розпорядженням КМУ № 177-р від 03.04.2006 р. затверджено План заходів з підготовки та проведення в Україні у 2006 році року захисту прав дитини. Зокрема, передбачено протягом цього року здійснити такі заходи, що є в стадії виконання:

1) розробку і розгляд проекту Закону України „Про загальнодержавну програму „Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини на 2006-2016 роки”;

2) розробку проекту Державної програми реформування системи закладів усіх форм власності для дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування (IV квартал);

3) запровадження механізму фінансового забезпечення дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, незалежно від форми влаштування дітей;

4) проведення перевірки дотримання місцевими органами виконавчої влади та місцевого самоврядування законодавства з питань захисту прав та інтересів дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування;

5) забезпечення утворення та функціонування консультаційних пунктів у пологових будинках з метою запобігання сирітству, а також низку інших важливих заходів.

3. Соціальна допомога сім'ям з дітьми

Указом Президента № 359 від 10.05.2006 р. затверджено Основні напрями вдосконалення соціальних виплат населенню.

Затверджено Порядок проведення індексації грошових доходів населення (Постанова КМУ № 1078 від 17.05.2006 р.). Відтак, щомісячній індексації підлягають суми соціальної допомоги по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку, допомога на дітей одиноким матерям, державна соціальна допомога дітям-інвалідам та інвалідам з дитинства.

Постанова КМУ № 471 від 10.04.2006 р. затвердила Порядок використання у 2006 році коштів, передбачених у державному бюджеті для здійснення державними органами централізованих заходів з питань дітей, молоді, жінок і сім'ї.

Треба зазначити і Постанову КМУ № 189 від 22.02.2006 р. про Порядок призначення та виплати тимчасової державної допомоги дітям, батьки яких ухиляються від сплати аліментів, не мають можливості утримувати дитину або місце проживання їх невідоме.

Проте, головна проблема – дискримінаційний розмір соціальної допомоги залежно від форми влаштування дитини – ще не остаточно розв'язана на рівні спеціальних законів, хоча важливі поправки було схвалено Верховною Радою у законі про державний бюджет на 2007 рік.

4. Розвиток соціальної роботи

Затверджено Порядок взаємодії суб'єктів соціальної роботи із сім'ями, що опинилися в складних життєвих умовах (Спільний Наказ № 1983/388/452/221/556/596/106 від 14.06.2006 р.). Цей порядок конкретизує види сімей, які належать до груп ризику, а також порядок виявлення та обліку таких сімей, соціального інспектування, соціального супроводу і діяльності дорадчого органу стосовно таких сімей.

Для розвитку соціальної роботи важливим стало також затвердження Порядку здійснення соціального супроводження прийомних сімей та дитячих будинків сімейного типу (Наказ Міністерства у справах сім'ї, молоді та спорту № 3685 від 31.10.2006 р.).

5. Правова допомога

Значну допомогу в захисті прав дитини можуть надати зміни у законодавстві, спрямовані на розвиток системи правової допомоги.

Концепція формування системи безплатної правової допомоги в Україні та Концепція вдосконалення судівництва для утвердження справедливого суду в Україні відповідно до європейських стандартів схвалені, відповідно, Указами Президента № 509 від 09.06.2006 р. та № 361 від 10.05.2006 р.

Постанова КМУ № 740 від 25.05.2006 р. затвердила порядок ведення Єдиного державного реєстру судових рішень". Цей реєстр наразі відкритий для загального користування на сайті <http://reyestr.court.gov.ua> і може істотно допомогти не лише у перевірці статусу дитини на підставі судових рішень, а й показати *прецеденти успішного оскарження в адміністративних судах дій і бездіяльності державних органів у порядку, встановленому Кодексом адміністративного судочинства* (закон № 2747 від 06.07.2005 р.).

Набрали чинності зміни до Цивільно-процесуального кодексу (Закон України № 3551 від 16.03.2006 р.), які зобов'язують суд призначати неповнолітнім особам законних представників (у разі їх відсутності) – опікунів або піклувальників – для залучення до розгляду справ у суді за поданням органів опіки та піклування.

6. Законопроектна робота

На розгляді Верховної Ради знаходиться проект закону про приєднання України до Конвенції про захист дітей та співробітництво в галузі міждержавного усиновлення, який потребує внесення водночас змін до Сімейного кодексу.

Зареєстровано принаймні п'ять законопроектів, що передбачають підвищення соціальної допомоги по вагітності і пологах та різним категоріям сімей з дітьми до одного прожиткового мінімуму на кожну дитину порівняно з 10-50% цієї суми сьогодні.

Дуже значні зміни в системі сімейного влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, може запровадити проект закону „Про державні сім'ї” (№ 2434).

Триває також розгляд проекту закону „Про захист персональних даних” з пропозиціями Президента України, що є важливим для ведення державних баз даних щодо дітей та потенційних прийомних батьків та усиновлювачів, а також таємниці усиновлення.

Ініційовано переговори з Європейською Комісією про укладення нового базового договору, який замінить діючу Угоду про партнерство та співробітництво між Україною та Європейським союзом, ратифіковану в листопаді 1994 р.